

Dr Ewelina Podgajna
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
w Lublinie
Wydział Politologii
Zakład Myśli Politycznej
20-080 Lublin
Plac Litewski 3

Lublin, 4 stycznia 2019 r.

Załącznik nr 2

A U T O R E F E R A T

1. Imię i nazwisko: Ewelina Podgajna

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe/artystyczne z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej:

- a) Lata 1998-2003 – stacjonarne studia magisterskie na kierunku Politologia na Wydziale Politologii Uniwersytetu Marii Curie – Skłodowskiej. Tytuł magistra w zakresie politologii, specjalność społeczno-ustrojowa, Wydział Politologii Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie, 10 czerwca 2003 r., tytuł pracy magisterskiej: „Stefan Korboński (1901-1989). Polityk ruchu ludowego”, promotor: prof. dr hab. Jan Jachymek.
- b) Lata 2005-2009 – stacjonarne studia doktoranckie na Wydziale Politologii UMCS. Stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce, Wydział Politologii Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie, 24 kwietnia 2009 r., tytuł rozprawy doktorskiej: „Myśl polityczna Stronnictwa Chłopskiego (1926-1931)”, promotor: prof. dr hab. Jan Jachymek, recenzenci: dr hab. Antoni Mieczkowski, prof. UMCS; prof. dr hab. Andrzej Wojtas.

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych/artystycznych:

- a) Podstawowe miejsce zatrudnienia: Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie, Wydział Politologii, Zakład Myśli Politycznej – od 1 października 2009 r. do chwili obecnej zatrudniona na stanowisku adiunkta.
- b) Dodatkowe miejsce zatrudnienia w rozumieniu przepisów o szkolnictwie wyższym: Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Białymstoku, 15-472 Białystok, ul. Ciepła 40 – od 1 lutego 2010 r. do 30 września 2010 r. (1/2 etatu adiunkta-wykładowcy).

c) Wyższa Szkoła Nauk Społecznych w Lublinie, 20-355 Lublin, ul Olchowa 8 – od 17 września 2003 – 17 września 2005 r. (kierownik Biblioteki WSNS w Lublinie).

d) W ramach umów cywilnoprawnych: Wyższa Szkoła Humanistyczna im. Alojzego Szubartowskiego w Lublinie (2004-2005).

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.):

a) tytuł osiągnięcia naukowego/artystycznego, autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa:

Monografia: **Ewelina Podgajna, *Myśl polityczna Wincentego Witosa 1874-1945*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej, Lublin 2018, ss. 449. (ISBN:978-83-227-9181-3)**

b) omówienie celu naukowego/artystycznego ww. pracy/prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania:

Przedstawiona do oceny monografia, której przedmiotem jest myśl polityczna Wincentego Witosa, stanowi efekt finalny badań polskiej myśli politycznej, rozwijanych konsekwentnie od 2009 roku. O podjęciu badań na myślą polityczną Wincentego Witosa zdecydowały po pierwsze zainteresowania poznawcze koncentrujące się przede wszystkim wokół tytułowej kategorii politologicznej, jaką stanowi myśl polityczna oraz dziejów i oblicza ideowo-politycznego ruchu ludowego, po drugie konieczność wypełnienia luki widocznej w historiografii ruchu ludowego oraz po trzecie wyjątkowa postać Wincentego Witosa - przywódcy ruchu ludowego, realisty, który twierdził, że dobra polityka to sztuka realizacji tego co możliwe. Wybór tematu podyktowany był także przekonaniem o znaczeniu przeszłości dla teraźniejszości i przyszłości. Potrzeba poznania i zrozumienia przeszłości ma podstawowe znaczenie, gdyż w pewnym stopniu determinuje kim jesteśmy. Zrozumienie historii własnego narodu i państwa pozwala kreować przyszłość.

Podjętą problematykę badawczą należy uznać za ważną i potrzebą. Witos należy do czołowych polityków polskich XX wieku – tak jak Roman Dmowski, Józef Piłsudski, Ignacy Jan Paderewski, Ignacy Daszyński. Witos jako przywódca ruchu ludowego wywarł trwały i zarazem trudny do przecenienia wpływ nie tylko na ruch ludowy, ale na kształtowanie świadomości społecznej i politycznej polskiego społeczeństwa. Był szczerym demokratą i przeciwnikiem każdej dyktatury. Wszechstronna działalność łączyła się z refleksją

teoretyczną, co znajdowało odzwierciedlenie w jego twórczości pisarskiej. W ogromnym dorobku odnaleźć można poglądy i koncepcje związane z rzeczywistością z którą się zmagał i którą pragnął zmieniać tak by stała się lepsza. Odegrał poważną rolę zarówno w praktyce politycznej jak i na płaszczyźnie działalności ideowotwórczej.

O wyborze tematu i podjęciu badań zadecydowały względy poznawcze i utylitarne. Poznawcze, ponieważ nie ma we współczesnym piśmiennictwie całościowego opracowania myśli politycznej jednego z najwybitniejszych polityków pierwszej połowy XX wieku – Wincentego Witosa. Wywarł ogromny wpływ na proces uświadamiania ludności wiejskiej. Przywódca chłopski, mąż stanu, który łączył działalność polityczną z wnikliwym rozmysłem, najważniejszych dla państwa polskiego spraw. Uczestniczył w procesie kształtowania niepodległego państwa. Walczył o Polskę praworządną, niepodległą, demokratyczną, tworzył podwaliny demokracji w II Rzeczypospolitej. Witos przeżył 71 lat. Był obserwatorem i uczestnikiem przełomowych wydarzeń w dziejach Polski: od czasów zaborów poprzez dwie wojny światowe, odbudowę państwa po ponad stuletniej niewoli i tworzenia nowych zasad ustrojowych. Ścieżki jego kariery politycznej i zmagania z rzeczywistością były nader trudne. Z lokalnego, galicyjskiego działacza wspiał się na szczyt. Władza jednak nie była dla niego celem, ale środkiem do realizacji wyznawanych idei. Dążył do uobywatelnienia i wyzwolenia chłopów oraz zajęcia przez nich godnego miejsca w społeczeństwie i państwie. Dzięki własnemu wysiłkowi chłopci mieli wydzwignąć się do roli obywatela i współgospodarza państwa odpowiedzialnego za jego dobrobyt i bezpieczeństwo.

Względy utylitarne wskazują, że analizowaną problematykę należy uznać za ważną i potrzebną ponieważ Wincenty Witos należał do wybitnych przywódców ruchu ludowego okresu przed odzyskaniem niepodległości jak i w Drugiej Rzeczypospolitej. Jego działalność nie ograniczała się tylko i wyłącznie do sfery polityki. Całe życie prowadził gospodarstwo rolne, nie zaniedbując pracy nawet w okresie gdy pełnił ważne funkcje państwowe. To zbliżało go do chłopów, czyniło wiarygodnym w głoszonych ideach, ale też nierzadko stawało się powodem do kpin ze strony oponentów politycznych. Spośród wielu obszarów zainteresowań i aktywności społeczno – politycznej Witosa na pierwszy plan wysuwała się walka o oświatę dla ludu. Uświadamiał społecznie, gospodarczo i politycznie mieszkańców wsi, walczył z ciemnotą i wyzyskiem. W pracy społecznej, samorządowej i politycznej uczył i wychowywał lud, wiązał jego myśli, jego pragnienia, obowiązki i potrzeby z życiem państwa. Słusznie powiedziano o nim, że był tym „który Polsce chłopów przywrócił”.¹

¹ S. J. Pastuszka, *Dorobek pisarski Wincentego Witosa i jego trwale wartości dla ruchu ludowego*, [w:] *Dorobek polityczny i organizacyjny ruchu ludowego. Materiały Ogólnopolskiego Zjazdu Historyków Wsi i ruchu*

Witos pozostawił bogaty dorobek ideowy, koncepcyjny, był współtwórcą programów, będący efektem szeroko pojętej refleksji nad zastaną rzeczywistością polityczną a także twórcą kreowania i formułowania własnej wizji ładu politycznego w państwie. Ponadto niektóre koncepcje ustrojowe zaproponowane przez W. Witosa mają znaczenie ponadczasowe i nie da się ich zamknąć w określonych cezurach historycznych. Problem nabiera aktualności zwłaszcza w dobie obecnej, kiedy to Polska poszukuje rozwiązań, z jednej strony zgodnych z wymogami państwa prawnego, społeczeństwa obywatelskiego, a z drugiej strony niestojących w zasadniczej sprzeczności z uwarunkowaniami historycznymi i interesem narodowym oraz państwowym. Wincenty Witos i jego myśl polityczna są szczególnym zjawiskiem w życiu intelektualnym, zarówno w polityce jak i dziejach doktryn społecznych. Problemy opisywane przez niego w swych generalnych aspektach są aktualne nadal i dlatego proponowane przez niego rozwiązania warte są przemyślenia także i dzisiaj. Stwierdzał, że państwo jest dobrem wspólnym wszystkich obywateli, nadrzędną wartością – „Państwa nie buduje się na rok, dwa lub dziesięć, lecz na setki lat i dlatego budować je należy nie tylko dla siebie, lecz także dla dalszych pokoleń”.² Poznanie społecznych i politycznych zmagania ruchu ludowego i jego lidera może służyć rozumieniu teraźniejszości.

Opracowanie pozwoli także lepiej zrozumieć walkę ruchu ludowego i jego przywódcy o uzyskanie samodzielności, doprowadzenie do zmian społeczno – ustrojowych, a także zniesienie zakorzenionej głęboko w świadomości warstwy chłopskiej poczucia krzywdy, wyzysku i niesprawiedliwości społecznej, oraz chęci objęcia rządów przez warstwy pracujące. Ks. Kardynał Karol Wojtyła, metropolita krakowski 6 listopada 1975 roku, wygłaszając kazanie w trzydziestą rocznicę śmierci Wincentego Witosa w Bazylice Mariackiej w Krakowie mówił: „Niezwykłe były dokonania jego żywota, pracowitego po chłopsku. A równocześnie tak bardzo pionierskiego, gdy chodzi o dzieje wspólnej Ojczyzny, wszystkich społecznych stanów i klas. Całe jego życie było poświęcone tej zasadniczej misji, ażeby ci, o których zawsze się mówiło, iż karmią i bronią, mogli również z całą odpowiedzialnością stanowić o losach tej Ojczyzny i tego narodu, który karmili i bronili, którego karmią i bronią nadal. Temu posłannictwu, tej wielkiej sprawie, poświęcił całe swoje życie. Dla tej wielkiej sprawy pracował i cierpiał. Dla tej wielkiej sprawy nie tylko piastował najwyższe w państwie godności, ale także gotów był pójść do więzienia i na wygnanie. (...)

Ludowego w 110-lecie działalności politycznego ruchu ludowego 26 października 2005 r. w Warszawie, red. J. Gmitruk, Warszawa 2005, s.34.

² W. Witos, *Obywatel dopiero wtedy szczęśliwy być może, gdy państwo jest bezpieczne i szczęśliwe, a nigdy odwrotnie*, [w:] *Witos o demokracji, wybór przemówień, pism i rozmów Wincentego Witosa*, opracował i poprzedził wstępem, esejem o Witosie oraz wprowadzeniami i komentarzami Jan Borkowski przy współpracy Wiktora Kurelskiego jr., Warszawa 1995, s. 199.

Człowiek z ludu, który umiłował lud, ażeby ten lud był nie tylko przedmiotem, ale także podmiotem sprawiedliwości, ładu i pokoju we własnej Ojczyźnie i na całym świecie. (...) Ten wielki testament Wincentego Witosa, potrzebny jest ludowi polskiemu. I potrzebny jest Polsce tej epoki, w której żyjemy. Potrzebny jest nam wszystkim.”³ Słowa te były niewątpliwą inspiracją i odzwierciedlały podstawy ideologiczne myśli politycznej Witosa, jego stosunek do państwa, chłopów, społeczeństwa i tradycji.

Wyjaśnienia wymaga tytułowe sformułowanie pojęcia myśli politycznej. Prekursorem badań tego obszaru, jako odrębnej dyscypliny naukowej był profesor Henryk Zieliński. Jako jeden z pierwszych, podjął się zadania, określenia potrzeb i wymogów badawczych tej dziedziny. Myśl polityczna to obszar badawczy, który cieszy się zainteresowaniem wielu środowisk naukowych, a przede wszystkim politologów i historyków. Literatura przedmiotu zwraca uwagę na niedostatki metodologicznej refleksji nad myślą polityczną oraz trudności definicyjne. W dotychczasowej literaturze przedmiotu zauważyć można liczne definicje, które z reguły wskazują podmiot dociekań naukowych, wyznaczają dziedzinę zainteresowań oraz sposoby artykulacji poglądów politycznych wybranych ruchów politycznych, partii i ich ideologów. Wielu spośród wybitnych współczesnych badaczy myśli politycznej tworzy własne autorskie i bardzo szerokie definicje pojęcia.

Dla potrzeb niniejszej monografii uzasadnione było przyjęcie szerokiego rozumienia tego terminu, wykorzystując ustalenia i dorobek badawczy wybitnych badaczy polskich Henryka Zielińskiego Jana Jachymka, Ewy Maj, Alicji Wójcik, Waldemara Parucha, a także anglosaskich Rogera Scrutona. Biorąc pod uwagę dotychczasowe ustalenia i dorobek naukowy, uznano, że myśl polityczna są to poglądy i koncepcje afirmujące, reformujące lub negujące rzeczywistość polityczną i tworzące wizję nowego ładu społecznego. Stanowi ona wszelką formę refleksji nad rzeczywistością polityczną, niezależnie od stopnia rozwoju, wewnętrznej spójności i systematyzacji oraz konkretyzacji. Głównym lecz nie jedynym przedmiotem owej refleksji jest polityka rozumiana jako forma działalności społecznej poprzez stosunki i mechanizmy związane ze sprawowaniem władzy, mająca na celu zarówno realizację własnego ładu politycznego jak i zaspokojenie określonych interesów. Myśli politycznej nie można ograniczać do poglądów na temat polityki, władzy czy ustroju państwa. Zakres pojęcia jest szeroki i obejmuje opisy i oceny wszelkich faktów uznawanych za polityczne w danym okresie historycznym i kontekście kulturowym. Poglądy uzyskują cechę polityczności, także wtedy, gdy wywołują konflikty, zarówno w odniesieniu do

³ B. Olak, *Testament Wincentego Witosa*, Warszawa 2009, s. 359-361.

zaprezentowanego opisu i oceny przeszłości, jak również propozycji kształtowania przyszłości.

Centralną kategorią myśli politycznej – tak jak polityki w ogóle – jest władza, realizowana w organizacji jaką jest państwo. Pojęcie władzy należy rozpatrywać wielopłaszczyznowo, a nie tylko na podstawie jednej wybranej cechy. Władza w szerokim znaczeniu to stosunek społeczny między jednostkami lub grupami społecznymi polegający na tym, że jedna ze stron może w sposób trwały i uprawniony zmuszać drugą stronę do określonego postępowania i ma środki zapewniające kontrolę tego postępowania. Problem władzy jako najważniejszej kategorii w myśli politycznej należy rozpatrywać jako zjawisko, które jest uzależnione od złożonych procesów. Jest to system pośrednich i bezpośrednich więzi i zależności, wyznaczanych przez warunki materialne. Stosunki władzy zdeterminowane są głównie przez warunki materialne, a pod ich wpływem się tworzą i rozwijają. Są one podstawowym źródłem kształtowania i działania władzy. Władza realizuje się w trzech głównych płaszczyznach. Pierwsza to władza ekonomiczna – nad środkami produkcji, druga to władza państwowa związana z ustrojem politycznym i trzecia ideologiczna czyli uzasadniająca sfery psychicznego podporządkowania rządzących – rządzoną.

Najbardziej uogólnionym wyrazem myśli politycznej były i są programy partii politycznych. Zwłaszcza te rozwinięte, zawierają poglądy i koncepcje dotyczące źródeł myśli politycznej: przeszłości narodu, państwa polskiego i jego historii, warstwy społecznej (bądź warstw), teraźniejszości (dobrej lub złej) w której działa partia polityczna, pożądanej przyszłości do której należało prowadzić swych zwolenników, oraz najlepiej pojętego interesu Polski, a także wzorców ustrojowych innych państw, które można by adaptować do warunków polskich.

Po objaśnieniu warstwy merytorycznej należy zwrócić uwagę na czasową i obszarową. Jedna i druga nie wymagają dłuższych uzasadnień. Cezura początkowa czyli rok 1874 to data przyjścia na świat Wincentego Witosa, kończy zaś data śmierci czyli październik 1945 roku. Cezury czasowe przesadzają także o zakresie terytorialnym, który był przedmiotem refleksji Witos tworzył myśl polityczną w kraju i na emigracji w Czechosłowacji gdzie przebywał w latach 1933-1939. Pod względem ideologicznym myśl polityczna Witosa była polskim fragmentem dziejów idei okresu międzywojennego, dotyczyła przede wszystkim Polski i jej ustroju politycznego.

Wkład ideowy Wincentego Witosa do dorobku myśli politycznej ruchu ludowego, a w wymiarze szerszym do polskiej i europejskiej myśli politycznej był znaczący. Myśl polityczna Witosa obejmowała obszerny wachlarz zagadnień ideowych, politycznych, ustrojowych, historiozoficznych, społecznych gospodarczych, edukacyjnych. Witos kreślił wizję wielu kategorii z zakresu myśli politycznej, takich jak: naród - lud, społeczeństwo, państwo, władza polityczna, edukacja, status mniejszości narodowych, stosunek do religii i Kościoła rzymskokatolickiego, bezpieczeństwo państwa, jego granice, sojusze i obronność.

Myśl polityczną Wincentego Witosa determinowały czynniki o charakterze ideowym, politycznym, społecznym i gospodarczym. Wśród najważniejszych wymienić należy: po pierwsze okres zaborów i życie w Galicji w której dorastał Witos, po drugie odzyskanie przez Polskę niepodległości i kształtowanie państwa o ustroju demokratycznym, po trzecie przewrót majowy i dojście do władzy obozu piłsudczykowskiego i umacnianie autorytarnego modelu państwa, po czwarte wzrost znaczenia w Europie i Polsce tendencji antyparlamentarnych i antydemokratycznych, po piąte wielki kryzys gospodarczy.

Wyodrębniono kilka zasadniczych celów rozprawy. Pierwszym i głównym celem było ujęcie w kategoriach politologicznych myśli politycznej Wincentego Witosa. Drugim, było zaprezentowanie głównych czynników determinujących koncepcje i poglądy polityka. Trzecim celem było ukazanie ewolucji myśli politycznej Witosa w różnych okresach historycznych. Czwartym wskazanie miejsca myśli W. Witosa w dorobku ideowym ruchu ludowego i polskiej myśli politycznej.

Niewątpliwą rolę w dociekaniach naukowych odegrały hipotezy badawcze, które poddano weryfikacji. Zawarte zostały w nich propozycje odpowiedzi na nurtujące pytania, ważne także z punktu widzenia współczesnych wyzwań. Pierwsza hipoteza sprowadza się do potwierdzenia lub obalenia poglądu, że myśl polityczna Wincentego Witosa, stanowiła oryginalny system poglądów oparty na ideologii agrarystycznej. Z hipotezy tej należy wysunąć drugą hipotezę, że na myśl polityczną Witosa wpływ miały inspiracje zarówno zewnętrzne (agrarystów europejskich) jak i wewnętrzne, tożsamość ideowa, styl politycznego myślenia a także postulowane koncepcje i paradygmaty dotyczące uregulowania najważniejszych kwestii okresu międzywojennego. Trzecia hipoteza zakłada, że myśl polityczna Witosa opierała się na dwu fundamentalnych zasadach ruchu ludowego: niepodległego i demokratycznego państwa oraz chłopach jako najliczniejszej warstwie społecznej. Hipoteza czwarta opiera się na założeniu, że Wincenty Witos odegrał znaczącą rolę w odzyskaniu przez Polskę niepodległości, tworzeniu i umacnianiu państwowości

polskiej a także uświadamianiu i uobywatelnianiu chłopów. W hipotezie piątej założono, że Witos kształtowaną myśl polityczną dostosowywał do zastanej rzeczywistości politycznej, podejmował aktualne problemy życia politycznego i chłopów, co umożliwiło mu zajmowanie kluczowych stanowisk zarówno przed odzyskaniem niepodległości jak i Polsce odrodzonej. Hipoteza szósta zakłada, że Witos nie unikał kompromisów politycznych, układając się z partiami zarówno prawicy jak i lewicy, czyniąc to dla realizacji doraźnej polityki ale także dla urzeczywistnienia się zakładanych przez niego celów programowych. Hipoteza siódma oparła się na założeniu, że dzięki szerokiemu poparciu najliczniejszej warstwy społecznej – chłopów, programowi spełniającemu ich oczekiwania, partia PSL „Piast”, a po zjednoczeniu partii ruchu ludowego w SL pod przywództwem Witos, odegra pierwszorzędną rolę w państwie i zrealizuje idee Polski ludowej. Sześć hipotez w procesie badawczym udało się zweryfikować pozytywnie. Hipoteza siódma zweryfikowana została negatywnie.

W monografii wykorzystałam szereg publikacji z zakresu politologii, historii, filozofii, religioznawstwa, komunikowania politycznego, kulturoznawstwa, które pozwoliły ukazać na szerszym tle różnorodne aspekty dziejów państwowości polskiej w poszczególnych okresach działalności i aktywności politycznej Wincentego Witos. Wykorzystałam także liczne opracowania z zakresu myśli politycznej, poświęcone przede wszystkim dziejom polskiej myśli politycznej, zwłaszcza z zakresu myśli politycznej ruchu ludowego w XX wieku. Monografia sytuuje się w kręgu badań naukowych poświęconych ruchowi ludowemu, którego dzieje wiążą się nierozdzielnie z historią narodu i państwa polskiego. Dzieje ruchu ludowego doczekały się bogatej i różnorodnej literatury, która stała się pomocna przy opracowywaniu niniejszej rozprawy.

Na przykładzie losu ludzkiego, twórcy, teoretyka, przywódcy i autorytetu w skali makro czy lokalnej można prześledzić skomplikowaną historię i procesy polityczne. Analizowany problem budził zainteresowanie historyków i politologów. Bliskie tematowi badań są książki Andrzeja Zakrzewskiego *Wincenty Witos: chłopski polityk i mąż stanu*, Warszawa 1977 i Jana Borkowskiego *Witos a Polska*, Chicago 1992, z tym zastrzeżeniem, że dotyczą głównie praktyki politycznej Wincentego Witos a nie sfery teoretyczno – koncepcyjnej. Ciężar gatunkowy tematu sprawiał, że biografia i działalność polityczna i poglądy Wincentego Witos były podejmowane w opracowaniach poświęconych dziejom i myśli politycznej ruchu ludowego, jak i problematyce ogólniejszej. Dotychczasowe badania miały charakter przyczynkarski, cząstkowy. Analiza stanu badań nad myślą polityczną ruchu ludowego pozwala na stwierdzenie, że we współczesnym piśmiennictwie brakuje

całościowego opracowania obejmującego w sposób kompleksowy, myśl polityczną Wincentego Witosa. W związku z tym wydaje się, że podjęta problematyka może wypełnić istotną lukę badawczą. Temat książki jest nowatorski i oryginalny. Bez syntezy myśli politycznej Wincentego Witosa nie jest możliwe całościowe opracowanie myśli politycznej ruchu ludowego, a także dokładne scharakteryzowanie zasadniczych wątków polskiej myśli politycznej XX wieku.

Realizacja tematu była możliwa dzięki zachowaniu szerokiej bazy źródłowej różnorodnej proveniencji. Pierwszorzędne znaczenie dla rekonstrukcji myśli politycznej Witosa ma jego piśmiennictwo. Niezwykle cenne pozostają wspomnienia zebrane w pięciotomowej publikacji - „Dzieła wybrane. Moje wspomnienia” oraz dziennik „Moja tułaczka w Czechosłowacji”. Istotne znaczenie należy przypisać twórczości Witosa wydanej w formie źródeł drukowanych *Witos o demokracji. Wybór przemówień, pism i rozmów Wincentego Witosa*, oprac. i poprzedził wstępem, esejem o Witosie oraz wprowadzeniami i komentarzami Jan Borkowski przy współpracy Wiktora Kulerskiego jr., Warszawa 1995. Także jego mowy parlamentarne oraz publicystyka polityczna, zamieszczana na łamach prasy ludowej, głównie organu prasowego „Piaś”, „Wola Ludu”, „Ludowiec”, „Gazeta Grudziądzka”, „Włóścianin”, „Zielony Sztandar”, „Naprzód”, „Piaś Wielkopolski”, „Zwrot”, „Odnowa” a także w prasie zagranicznej „Le Petit Parisien”. Mając na uwadze, że w Polsce międzywojennej prasa była istotnym instrumentem oddziaływań ideowych i politycznych, na jej łamach drukowano teksty przemówień Witosa, odezwy do narodu, manifesty ideowe, sprawozdania ze zjazdów i kongresów partii. Najwartościowsze dla badacza okazały się artykuły autorskie Witosa. Poza prasą wydawaną przez ruch ludowy obfitym źródłem informacyjnym okazały się organy prasowe innych ugrupowań politycznych okresu międzywojennego. Prasa to źródło często tendencyjne, należało więc zawarte w niej treści konfrontować z wiedzą pozaźródłową, ustalić fakty z innymi źródłami a następnie przeprowadzić ich rekonstrukcję. Prasa polityczna ruchu ludowego, wniosła niezbędną wiedzę na temat myśli politycznej Witosa. Charakteryzując bazę źródłową monografii należy podkreślić znaczenie opublikowanych materiałów źródłowych takich jak: wystąpienia sejmowe, deklaracje ideowe i programy stronnictw ludowych.

Bogactwo materiałów źródłowych wykorzystanych w procesie badawczym znajduje się w Archiwum Zakładu Historii Ruchu Ludowego w Warszawie a w nim Zbiory Wincentego Witosa, Zespół Polskie Stronnictwo Ludowe „Piaś” 1914-1931, Zespół Akt Polskie Stronnictwo Ludowe „Wyzwolenie”, Zespół Akt Stronnictwa Chłopskiego (1926-

1931), Zespół Akt Stronnictwo Ludowe (1931-1939), a w nich materiały dotyczące politycznej działalności ugrupowań. Ważne okazały się zespoły, Archiwum Jakuba Bojki, Archiwum Władysława Kiernika, Kolekcja listów działaczy ludowych, Pamiątniki i wspomnienia, Zbiory Macieja Rataja, Zbiory Andrzeja Średniawskiego, Zbiory Romualda Wasilewskiego, Zbiory Aleksandra Bogusławskiego. W Archiwum Akt Nowych w Warszawie skorzystano z Zespołu Akt Polskie Stronnictwo Ludowe „Piast” 1918-1932; Centrolew – Związek Obrony Praw i Wolności Ludu (1929-1933); Protokoły Posiedzeń Rady Ministrów, Rady Obrony Państwa i Komitetu Politycznego Ministrów dotyczące polityki zagranicznej i sytuacji wewnętrznej w Polsce oraz Dokumenty Procesu brzeskiego. Trudne do przecenienia okazały się materiały znajdujące się w Archiwum Narodowym w Krakowie (Naczelny Komitet Narodowy) oraz materiały przechowywane w Bibliotece Naukowej Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie (Teki Zygmunta Lasockiego, Pamiątniki Stanisława Kozickiego), Bibliotece Narodowej w Warszawie (Archiwum Macieja Czuły, Archiwum Antoniego Górskiego); Bibliotece Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie (materiały do działalności Koła Polskiego, Naczelnego Komitetu Narodowego i jego departamentu Wojskowego 1915-1917); Bibliotece Sejmowej w Warszawie (sprawozdania stenograficzne z posiedzeń Sejmu Ustawodawczego, Sejmu RP I Kadencji, uchwały i rezolucje zjazdów oraz kongresów, druki ulotne; Druki sejmowe 1919-1939, Interpelacje 1919-1939); Jagiellońskiej Bibliotece Cyfrowej (sprawozdania stenograficzne z posiedzeń galicyjskiego Sejmu Krajowego), Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (Wincenty Bryja, Wincenty Witos w mojej pamięci. Wspomnienia z lat 1923-1939; Jan Dębski, Wspomnienia z lat 1889-1973). Liczne źródła można odnaleźć także w muzeach: Muzeum Okręgowym w Tarnowie – Oddział Muzeum Wincentego Witosa w Wierzchosławicach oraz Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego.

Praca ma konstrukcję problemową, najbardziej właściwą dla badań myśli politycznej, bowiem wysiłek badawczy skupił się wokół kluczowych problemów. Podzielona została na pięć rozdziałów, w których przedstawiono kluczowe kategorie badawcze z zakresu myśli politycznej. Poszczególne koncepcje i poglądy wypracowane przez Witosa zostały osadzone na szeroko pojętym tle politycznym. Struktura pracy sprzyjała realizacji celów badawczych oraz umożliwiła weryfikację hipotez. Podczas analizy konkretnych kategorii myśli politycznej zastosowano również układ chronologiczny, ze szczególnym uwzględnieniem przeobrażeń ideowych i politycznych warunkowanych sytuacją polityczną wewnątrz państwa

oraz na płaszczyźnie międzynarodowej. Należy również zaznaczyć, że przyjęta kolejność rozdziałów miała odzwierciedlać stopień zainteresowania Witosy poszczególnymi kategoriami.

Wprowadzeniem do istoty dociekań jest przedstawienie źródeł myśli politycznej. W rozdziale pierwszym Obszary źródełtwórcze, omówione zostały ideowe uzasadnienia myśli politycznej W. Witosy. Zaprezentowano inspiracje z których Witos czerpał i które miały istotny wpływ na rozstrzygnięcia ideologiczne. Przedstawiono recepcje ideowe, inspiracje historyczne. Przedmiotem analizy stały się proponowane przez Witosy zmiany w otaczającej rzeczywistości oraz postulowana wizja państwa – Polska ludowa, która była odpowiedzią na kryzys w polskiej rzeczywistości politycznej. Źródła myśli politycznej Witosy wywodzą się z tradycji, opartej o najwyższe ideały i wartości: demokratyczne, chrześcijańskie i narodowe. W drugim rozdziale, przedstawiony został pożądaný przez W. Witosy ładu polityczny, obejmujący ustrój państwowy, a zwłaszcza społeczne podstawy władzy, określono suwerena, którym powinien być naród - lud wraz z istotą i wymiarami tej suwerenności oraz sposoby legitymizacji władzy politycznej w państwie. Określono miejsce i rolę chłopów wśród innych warstw społecznych. Z koncepcji Witosy wynikała konieczność przebudowy stosunków społecznych w Polsce. Zdawał sobie sprawę, że chłopów bez obywatelskiego równouprawnienia nie staną się bojownikami o sprawę Polski, ani jej budowniczymi. Rozumiał, że bez wolnych, świadomych swych interesów, aktywnych na niwie publicznej chłopów, nie odrodzi się Polska. Bez uczestnictwa chłopów jako najliczniejszej warstwy społecznej w walce narodu, zabraknie sił do odzyskania niepodległości. W. Witos starał się realizować własne koncepcje wskazując różne kierunki działań, które miałyby zbliżać chłopów do wizji Polski ludowej upragnionej, oczekiwanej. Starł się łączyć interesy ludzi pracy, chłopów, inteligencję i robotników z jak najlepszym interesem państwowym. W podrozdziale drugim - Władza ustawodawcza, zaprezentowano poglądy Witosy na istotę parlamentu jako reprezentacji narodu polskiego oraz funkcje jakie powinien spełniać. Analizie poddano stosunek do Sejmu i Senatu w kwestii ordynacji wyborczej, struktury, kompetencji a także relacji z innymi organami władzy. W podrozdziale trzecim - Organy wykonawcze, przedstawiono stanowisko Witosy wobec Prezydenta Rzeczypospolitej i Rady Ministrów, sposób powoływania i funkcje. Podrozdział czwarty - Wymiar sprawiedliwości wskazuje na poglądy Witosy na temat cech i funkcji jakimi powinna odznaczać się judykatura. W podrozdziale piątym zatytułowanym - Samorząd terytorialny ukazano poglądy na temat istoty władzy lokalnej i kompetencji organów poszczególnych jednostek. Rozdział trzeci rozprawy dotyczy miejsca jednostki w

państwie, a przede wszystkim wolności, praw i obowiązków obywateli. Zrekonstruowane zostały między innymi poglądy na: wolność sumienia i wyznania, oświatę, prawa i obowiązki mniejszości narodowych. Witos w sferze podstawowych praw, wolności i obowiązków stał na stanowisku utrzymania wszystkich gwarantowanych konstytucyjnie. Podstawy jego ideologii dają się sprowadzić w istocie rzeczy do praw człowieka i swobód obywatelskich oraz demokracji. One były bowiem postrzegane przez Witosa jako gwarancje wolności i równouprawnienia obywateli. Rozdział czwarty poświęcony został koncepcjom ekonomicznym Witosa. Przedstawiono poglądy na formy własności środków produkcji (własność prywatna, państwowa i spółdzielcza), a także rolę działów wytwórczych zwłaszcza rolnictwa i przemysłu. W rozdziale piątym zrekonstruowane zostały koncepcje bezpieczeństwa państwa, stosunki z sąsiadami oraz sojusze zewnętrzne i bezpieczeństwo zbiorowe a także poglądy na armię i obronność. Wizja państwa postulowana przez Witosa miała na celu przede wszystkim umocnienie niepodległości, suwerenności i siły państwa a także zabezpieczenie interesów chłopów- większości narodu.

Zarysowany katalog problemów badawczych obejmuje w sposób możliwie pełny najważniejsze części składowe myśli politycznej. Pozwala także zastanowić się jakie czynniki determinowały poglądy polityczne Witosa w jaki sposób ewoluowały w różnych okresach dziejowych Polski. Ukazać problemy, jakie stały przed państwem, narodem, chłopami. Dzięki takiej analizie możliwe jest także ukazanie tych wartości, które były znaczące z punktu widzenia ludzi pracy czyli zaprowadzenie rządów sprawiedliwości społecznej.

Praca o myśli politycznej Wincentego Witosa ma charakter interdyscyplinarny. Podstawowe pole badawcze stanowią nauki o polityce, ale jednocześnie rozciąga się ono na nauki humanistyczne i społeczne: historię najnowszą Polski, historię doktryn politycznych, naukę o państwie, ekonomię, socjologię. Rozwiązanie problemów badawczych było możliwe dzięki wykorzystaniu metod właściwych dla nauk społecznych, a zwłaszcza nauk o polityce. Przy badaniach myśli politycznej ważne było zastosowanie metody hermeneutycznej, która pozwoliła na ukazanie szerokiego kontekstu politycznego, społecznego i historycznego wypowiedzi Witosa, odnoszących się do konkretnej rzeczywistości. Myśl polityczna Witosa kształtowała się w różnych systemach politycznych: w czasie zaborów, w warunkach państwa demokratycznego (Polska w latach 1918-1926) i za rządów dyktatury sanacyjnej (1926-1939). Zamiana systemów politycznych z jednej strony miała wpływ na korektę myśli politycznej (np. w kwestii walki o ustrój państwa za pomocą „kartki wyborczej” do 1930 roku: Centrolew i pozaparlamentarne formy walki w latach trzydziestych: wielki Strajk Chłopski w 1937

roku), z drugiej zaś zmiana systemu politycznego nakazywała niezmiennność poglądów o demokratyczny ustrój Polski. Wśród technik badawczych zastosowanych w pracy dominowała analiza świadectw myśli politycznej i śladów myśli politycznej. W badaniach nad dziejami myśli politycznej Witosa ważną rolę odegrała analiza tekstów programów, sprawozdań stenograficznych posiedzeń Sejmu, artykułów publikowanych na łamach prasy. Przy analizie programów i dokumentów źródłowych najważniejsze było ustalenie związków przyczynowo – skutkowych, uwarunkowań historycznych, podłoża ekonomicznego i ideologicznego, źródeł myśli politycznej i poglądów na państwo, ład społeczno – ustrojowy, drogi realizacji myśli politycznej. Ważne i niezbędne okazały się umiejętności właściwe dla historii jako nauki a zwłaszcza wnioskowanie o poglądach politycznych czy społecznych z informacji źródłowych i z opisu faktów historycznych.

Przeprowadzona analiza dała podstawę do sformułowania wniosków, które zawarte zostały w zakończeniu monografii. Podsumowanie i ocena myśli politycznej Wincentego Witosa, wiązała się z praktyczną działalnością i poglądami na przyszłość państwa polskiego. Był wszak wytrawnym politykiem, świetnym publicystą, urodzonym mówcą, rolnikiem z zamiłowania. Witos wypracował myśl polityczną, której inspiracji ideowych dostarczały demokratyczne idee europejskiej myśli społecznej końca XVIII i XIX wieku, agraryzm, nauka społeczna Kościoła katolickiego, socjalizm demokratyczny. Odwoływała się do dziejów i historii ojczystej, walk wyzwoleniczych, pozytywistycznej pracy u podstaw. Wypływające z tych źródeł motywacje stały się ideowym fundamentem myśli politycznej i działalności Witosa. Wiązały się z realizacją dwóch podstawowych wartości i celów: odzyskania niepodległości oraz społecznego wyzwolenia chłopów. W myśli politycznej znalazły odzwierciedlenie najważniejsze kwestie związane z wizją ustroju przyszłego państwa i przeprowadzenia koniecznych reform społecznych. Głębokie przemiany służyć miały wydzwignięciu warstwy chłopskiej z zacofania, upośledzenia społecznego, marazmu politycznego i służyć jego emancypacji i uobywatelnieniu.

Ideałem była wizja Polski sprawiedliwej, ludowej, troszczącej się o swoich obywateli niezależnie od pochodzenia społecznego. Zgodnie z zasadami demokracji, chłopci mieli brać czynny udział w rządzeniu państwem i wziąć za niego współodpowiedzialność. Postulat ten odnaleźć można w założeniach agraryzmu przyjętych przez ruch ludowy.

Życie i działalność polityczna Witosa były bardzo trudne i skomplikowane. Był samoukiem, który karierę polityczną zawdzięczał wytrwałości i ciężkiej pracy. Doświadczył na własnym przykładzie potrzebę nauki i roli jaką odgrywała w wychowaniu i budowaniu

młodych pokoleń Polaków. Był przywódcą wielkiego ruchu społecznego, wielkiego stronnictwa politycznego, trzykrotnym Prezesem Rady Ministrów, człowiekiem niezależnym, niedbałym o własne korzyści materialne a stawiający za cel interes swego kraju i jego ludu. S. Pigoń napisał o nim: „Witos jest chłopem w każdym calu, toteż lud z łatwością może się w nim odnaleźć. Decydują tu nie tylko urodzenie i wspólne przez czas długi koleje życia. Większej wagi jest ten sam tu i tam kształt umysłowości, ta sama struktura psychiki, ten sam ostatecznie stosunek do świata i życia. Krewieństwo to szczególnie uwydatnia się szczególnie wyraźnie przez indywidualne cechy osobowości Witosy, które podnoszą jego autorytet: przez wysokie poczucie godności, przez odwagę, nieugiętość, krótko mówiąc, przez mocny charakter. (...) Siłę jego jako przywódcy ludu stanowi to, że jest on wspaniałym typem chłopu polskiego, podniesionym do wyższej potęgi.”⁴ Był politykiem, który swe chłopskie korzenie zawsze podkreślał, w mowie, w sposobie bycia, geście, stroju. Miało to w czasach mu współczesnych jednoznaczną wymowę. Czym innym było wyjść z warstwy chłopskiej, a czym innym wyrosnąć z niej i w niej pozostać.

Witos był jedną z najważniejszych osób w wielkim procesie przemiany chłopu przywiązanego do monarchów zaborczych w Polaka i świadomego obywatela. Bez tego procesu ten "cud odrodzenia" byłby o wiele bardziej skromny i ułomny. To właśnie Witos i ruch ludowy pozyskał chłopów dla idei polskości i własnego państwa. Nieprzypadkowo więc w 1920 roku stanął na czele rządu. Trzeba było mobilizować całe społeczeństwo do walki z bolszewikami, a 2/3 tego społeczeństwa to byli chłopci. Witos, jako premier ukazywał im, że walczą o swoje, o Polskę ludową, demokratyczną. Istotę politycznych zapatrywań Witosy ujmował fakt, iż był demokratą i patriotą. Polskę i polskość stawiał na czele wartości którym hołdował. Kreślił wizję niepodległego i suwerennego państwa według zasad ludowego programu i w oparciu o chłopów.

Przedstawiał wizję przyszłego zreformowanego państwa – Polski ludowej, do której należało dążyć stopniowo, wykorzystując legalne formy walki. Odrzucał rewolucję krwawą jako drogę zmian polityczno – ustrojowych z obawy, że jest formą przemocy, prowadzącą do wstrząsów i niechybnie do dyktatury, której jak wszyscy agraryści był przeciwnikiem.

Urzeczywistnienie tej wizji miało zapewnić utrwalenie niepodległego i korzystnego rozwoju państwa. Ustrój Rzeczypospolitej miał się oprzeć o zasadę ludowładztwa. Naczelne miejsce chłopów w wizji przyszłej organizacji społeczeństwa uzasadniał Witos liczebnością, charakterem pracy oraz zasługami w zakresie kultywowania zachowania polskości,

⁴ S. Pigoń, *Wincenty Witos, jako pisarz i mówca*, [w:] tenże, *Na drogach i manowcach kultury ludowej*, Lwów 1939, s. 520.

patriotyzmu i obrony niepodległości państwa. Dzięki demokratycznej ordynacji wyborczej chłopscy przedstawiciele mieli zdobyć przewagę w Sejmie i wpływać na stanowienie praw i realizację niezbędnych reform społecznych.

Z ideą ludowładztwa nierozzerwalnie łączył się warunek uzyskania przez chłopów praw ekonomicznych. Wiązał je Witos z przebudową stosunków własnościowych w kierunku ich demokratyzacji. Za najważniejszy punkt w tych przemianach uznawał reformę rolną. Zasadniczą rolę w całym procesie rozwijania się świadomości społecznej chłopów oraz kształtowania się ich stosunku do państwa i narodu było prawo do posiadania ziemi. Był zwolennikiem przeprowadzenia reformy rolnej przez ograniczenie, a nie likwidację wielkiej własności. Początkowo opowiadał się za odszkodowaniem i z istotnymi, sformułowanymi przez prawicę ograniczeniami. W latach trzydziestych XX wieku pod wpływem nastrojów mas chłopskich, własnych przemyśleń, nowych założeń taktycznych, a także pod wpływem wielkiego kryzysu gospodarczego i wywołanych przez niego zmian w sytuacji społeczno – ekonomicznej, skłaniał się do metod bardziej radykalnych i postulował przeprowadzenie reformy bez odszkodowania. Dyktatura sanacyjna sprawiła, że Witos nawoływał do przejścia na pozaparlamentarne formy walki.

Witos był zwolennikiem ustroju demokratycznego, który uznawał za najlepszy i jedynie możliwy dla realizacji idei ludowładztwa. Był zwolennikiem ustroju parlamentarno – gabinetowego, co było wynikiem doświadczeń płynących z galicyjskiego Sejmu Krajowego i wiedeńskiego parlamentu. Na początku lat dwudziestych walczył o silną pozycję Sejmu w systemie władzy. Dostrzegając jednak słabości polskiego parlamentaryzmu wynikające z braku mechanizmów kontrolnych nad ciałem ustawodawczym, po krótkim okresie wahania, nie bez wpływu kompromisowych uzgodnień, stał się zwolennikiem dwuizbowości. W połowie lat dwudziestych opowiedział się za ograniczeniem prawa wyborczego, zasad równości i proporcjonalności, które dotknąć miały przede wszystkim mniejszości narodowe. Sformułował program zmian zmierzający do wzmocnienia egzekutywy kosztem legislatury. Tworząc program naprawczy błędów polskiego parlamentaryzmu, po odsunięciu go przez Piłsudskiego w drodze zamachu od władzy, bronił go przed atakami ze strony sanacji, która zarówno w doktrynie jak i praktyce realizowała zasadę „silnego rządu”. Stał się po maju 1926 roku gorącym obrońcą instytucji parlamentu, jego zasad i idei, podkreślając, że unicestwienie Sejmu uniemożliwi warstwowemu ludowemu posiadaniu wpływu na sprawy państwowe i w rezultacie zepchnie na margines państwa. W dziejach politycznych dwudziestolecia międzywojennego zapisał się Witos jako niekwestionowany i najbardziej konsekwentny

obrońca demokracji parlamentarnej, niezależnie od dostrzeganych i wyraźnie artykułowanych publicznie słabości i niedomagań tego ustroju. W latach trzydziestych dawał niejednokrotnie wyraz przekonaniu o jego wyższości nad wszelkimi odmianami rządów autorytarnych, tak panujących w Polsce rządów sanacyjnych, jak totalitaryzmów, faszyzmu i komunizmu.

Istotną rolę w poglądach Witosy odgrywało poszanowanie prawa. Kreślona wizja ustroju państwa, oprzeć się miała na zasadach praworządności czyli na prawie, które miało być gwarancją sprawiedliwości społecznej. Głosił równość obywateli wobec prawa bez względu na narodowość i wyznanie, ale obowiązek poszanowania prawa stawiał na piedestał zasad ustrojowych. Praworządności strzec miało sądownictwo, dostępne dla wszystkich obywateli, fachowe, bezpłatne bądź jak najtańsze. Sądy miały być apolityczne a wyroki ferować szybko, bezstronnie.

Wkład Wincentego Witosy do myśli politycznej ruchu ludowego jest znaczący, polegał głównie na poszukiwaniu sposobów umożliwiających realizację koncepcji zawartych w programach ruchu ludowego. Witos był praktykiem, taktykiem – realistą, bystrym obserwatorem rzeczywistości, pragmatykiem. Zawierał porozumienia, sojusze, podpisywał kompromisy z różnymi ugrupowaniami od parlamentarnej lewicy aż po skrajną prawicę. Z działalności praktycznej i obserwacji rzeczywistości formułował poglądy i wysnuwał wnioski.

Część postulatów opisywanych i wskazywanych przez Witosę w swoich generalnych aspektach są aktualne nadal i dlatego proponowane przez niego rozwiązania warte są przemyślenia także i dzisiaj. Niewątpliwie należą do nich demokratyzacja struktur władzy, sprawne zarządzanie państwem, które łączył z wysokimi kwalifikacjami pracowników administracji, przestrzeganie praw i wolności obywatelskich, krzewienie idei patriotycznych i wychowanie w duchu miłości do ojczyzny.

Wincenty Witos należał niewątpliwie do najwybitniejszych przywódców i polityków polskich pierwszej połowy XX wieku. Był czołowym politykiem i parlamentarzystą II Rzeczypospolitej. Wywarł wielki wpływ na myśl polityczną ruchu ludowego poprzez negację zastanej rzeczywistości i formułowane koncepcje jej przebudowy oparte o kanony wolności i równości, sprawiedliwości społecznej i demokracji. Myśl polityczna Witosy wzbogaciła i rozwinęła agrarystyczną wizję państwa polskiego. Była to koncepcja „trzeciej drogi” rozwoju społecznego, zmierzająca do stworzenia ustroju państwowego pomiędzy kapitalizmem a socjalizmem. „Trzecia droga”, mająca doprowadzić do celów postulowanych przez Witosę, zawartych w agraryzmie.

Myśl polityczna Witosy ma nieprzemijające znaczenie na dziś i przyszłość, gdyż oparta była na dwóch wielkich filarach: niepodległość państwa Polski i jej demokratyczny ustrój. Wydaje się nie podlegać dyskusji, że najbardziej celnie Witos uogólnił własną myśl polityczną w słowach, które skierował do rodaków po powrocie z tułaczki politycznej w Czechosłowacji w marcu 1939 roku: „Polska ludowa, Polska potężna i niezależna, Polska wolności i równości, Polska pracy, dobrobytu i sprawiedliwości, Polska zasad narodowych, chrześcijańskich i demokratycznych, Polska przez wszystkich umiłowana i broniona.”⁵ Na pomniku Wincentego Witosy w Warszawie widnieje napis: „... a Polska winna trwać wiecznie”.

Monografia jest opracowaniem skierowanym zarówno do badaczy polskiej myśli politycznej jak i szerokiego grona entuzjastów dziejów ojczystych, ruchu ludowego i jego idei politycznych w Polsce. Atutem monografii jest wkład w analizę ewolucji polskiej myśli politycznej. Rezultaty przeprowadzonych badań zawarte w książce mogą okazać się przydatne dla studentów i adeptów nauk humanistycznych i społecznych, kierunków historii, politologii, bezpieczeństwa narodowego, dziennikarstwa, prawa, ekonomii, filozofii. Monografia może być także wykorzystana przez polityków, bowiem zawarte w niej idee i postulaty nie utraciły swej aktualności.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych (artystycznych).

Przedstawiona monografia nie jest moim jedynym osiągnięciem naukowym. Osiągnięcia naukowo-badawcze po uzyskaniu stopnia doktora są związane z eksploracją kilku obszarów nauk politycznych. Dominującą pozostaje polska myśl polityczna, zwłaszcza ruchu ludowego ale również za istotne można uznać: komunikowanie polityczne, publicystykę polityczną, biografistykę, najnowszą historię polityczną, zagadnienia związane z bezpieczeństwem narodowym. Wyniki badań zostały ogłoszone na konferencjach, kongresach, podczas wykładów i ćwiczeń oraz opublikowane w monografiach czy też periodykach naukowych.

Dorobek naukowy w ujęciu ilościowym, we wspomnianym dziewięcioletnim okresie, obejmuje ogółem siedemdziesiąt dziewięć publikacji. Jest zróżnicowany zarówno pod względem formy wypowiedzi naukowej, jak i podjętej problematyki badawczej. Wśród monografii autorskich znajdują się dwie publikacje (wliczając książkę będącą podstawą

⁵ W. Witos, *Do wszystkich ludowców!*, „Gazeta Grudziądzka” 20 V 1939, nr 58, s. 1; tenże, *Do wszystkich ludowców!*, „Wiś i Państwo” VI 1939, nr 6, s. 465-466.

wszczęcia postępowania habilitacyjnego), ponadto: monografia wieloautorska redagowana samodzielnie, siedem monografii wieloautorskich współredagowanych, dwadzieścia siedem artykułów i rozdziałów w monografiach wieloautorskich, osiem artykułów w czasopismach naukowych, osiem wprowadzeń do monografii zbiorowych a także dwadzieścia trzy inne pozycje opublikowane (recenzje, sprawozdania, abstrakty, wykazy źródeł i opracowań, indeksy) oraz cztery artykuły naukowe przyjęte do druku – niepublikowane. Przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora (2005-2009) opublikowanych zostało sześć artykułów i rozdziałów w monografiach oraz periodykach naukowych (zob. Załącznik 4).

Wykaz publikacji naukowych po uzyskaniu stopnia doktora (zob. Załącznik nr 5). Według bazy *Harzing's Publish or Perish* wartość indeksu *h* (h-index) dla publikacji wyniósł 2, przy czym liczba publikacji uwzględnionych w bazie wyniosła 15, a łączna liczba cytowań wszystkich dotychczasowych publikacji bez autocytowań 6 (stan na dzień 14 grudnia 2018 roku).

Wśród osiągnięć naukowo-badawczych w ujęciu merytorycznym na podkreślenie zasługują opublikowane prace będące efektem aktywności związanej z eksplorowaniem polskiej myśli politycznej. Istotne były prace nad zrekonstruowaniem i ukazaniem myśli politycznej ruchu ludowego (także jego polityków, często twórców): poglądów na władzę, gospodarkę, bezpieczeństwo państwa, miejsce obywateli w państwie, ich wolności, prawa i obowiązki oraz przedstawienie ewolucji myśli politycznej. Głównym osiągnięciem jest monografia będąca podstawą wszczęcia postępowania habilitacyjnego (opisana w części powyżej). Jednak działalność i postać Wincentego Witosa była także tematem innych wystąpień i publikacji: *Wincenty Witos w Zamościu*, [w:] *Wincenty Witos*, red. Ł. Kot, Zamość 2013, s. 21-29; *Tradycja historyczna i powstańcza w myśli politycznej Wincentego Witosa*, [w:] *Piekło i niebo Polaków. Powstania narodowe, bunty i rewolucje. Inspiracje, kontynuacje, spory, pamięć*, red. T. Sikorski, M. Śliwa, A. Wątor, Kraków 2014, s. 306-318; *Myśl polityczna Wincentego Witosa. Zarys problematyki*, [w:] *120 lat polskiego ruchu ludowego*, red. E. Podgajna, M. Kuranc-Szymczak, Warszawa 2016, s. 51-71; *Wizja państwa w myśli politycznej Wincentego Witosa*, [w:] *Historia i tradycje ruchu ludowego. Ideologia, polityka i jej kreatorzy*, Tom 1, red. J. Gmitruk, A. Indraszczyk, Warszawa 2016, s. 71-87; opublikowane w rumuńskim czasopiśmie naukowym - *State in the Political Thought of Wincent Witos*, "Studia Universitatis Cibiniensis • Series Historia", VOLUME XIII / 2016, s. 233-247; czy przyjęte do druku artykuły – *Wincenty Witos wobec Tymczasowego Rządu Ludowego Republiki Polskiej w 1918 roku*, [w:] *Ludowa wizja Niepodległej. Rząd Ludowy w Lublinie*, red. M. Wichmanowski, Lublin-Warszawa 2018, ss. 12.

Nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej ukazała się monografia poświęcona Stronnictwu Chłopskiemu, jednemu z trzech najważniejszych ugrupowań ruchu ludowego działających w latach 1926-1931 – *Stronnictwo Chłopskie 1926-1931. Studium z dziejów myśli politycznej*, Lublin 2011, ss. 276. Jest to uzupełniona i poprawiona zgodnie z wytycznymi recenzentów wersja dysertacji doktorskiej. Różne aspekty działalności i myśli politycznej Stronnictwa Chłopskiego również były tematem artykułów naukowych w monografiach wieloautorskich i czasopismach naukowych: *Stronnictwo Chłopskie (1926 – 1931) wobec tradycji historycznej* [w:] *Marzyciele i realiści. O roli tradycji w polskiej myśli politycznej od upadku powstania styczniowego do XXI wieku*, red. T. Sikorski, A. Wątor, Szczecin 2009, s. 285-296; *Armia i obronność w myśli politycznej Stronnictwa Chłopskiego*, „Annales”, Sectio K, Politologia, vol. XV, Lublin 2009, s. 111-121; *Państwo w myśli politycznej Stronnictwa Chłopskiego*, [w:] *Idee. Państwo. Ludowcy. Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora Jana Jachymka*, red. E. Maj, S. Michałowski, A. Wójcik, Lublin 2009, s. 475-485; *Sądownictwo w myśli politycznej Stronnictwa Chłopskiego*, „Rocznik Historyczny Muzeum Polskiego Ruchu Ludowego”, Nr 25, Warszawa 2009, s. 127-137; *Wizja społeczeństwa w myśli politycznej ruchu ludowego po 1989 roku*, [w:] *Partie chłopskie i ludowe w Polsce oraz Europie Środkowo - Wschodniej (1989-2009)*, red. J. Gmitruk, A. Indraszczyk, S. Stępka, Warszawa 2010, s.127-137; *Model samorządu terytorialnego w demokratycznym państwie w myśli politycznej Stronnictwa Chłopskiego (1926–1931)*, [w:] *Cechy-procesy-przebudowa. Przestrzeń publiczna we współczesnych systemach politycznych*, red. W. Paruch, P. Maj, T. Koziello, Rzeszów 2011, s.77-90; *Miejsce jednostki w państwie w myśli politycznej Stronnictwa Chłopskiego (1926-1931)*, [w:] *Wieś-Państwo-Kultura. Księga Jubileuszowa dedykowana Panu Profesorowi Stefanowi Józefowi Pastuszcze z okazji 45-lecia pracy dydaktyczno-naukowej*, red. J. Szejnabis-Zdyb, R. Turkowski, Warszawa 2011, s.329-337; *Sąsiedzi wschodni w myśli politycznej Stronnictwa Chłopskiego (1926-1931)*, [w:] *Obrazy Rosji i Rosjan w Polsce od końca XIX wieku do początku XXI stulecia. Myśl polityczna, media, opinia publiczna*, red. E. Kirwiel, E. Maj, E. Podgajna, Lublin 2011, s. 41-59; *Wizja ustroju państwa w myśli politycznej Stronnictwa Chłopskiego (1926-1931)*, [w:] *Ustrój państwa w polskiej myśli politycznej XX – XXI wieku*, red. W. Wojdyło, Toruń 2011, s. 227-243; *Religia i Kościół Rzymskokatolicki w myśli politycznej Stronnictwa Chłopskiego (1926-1931)*, [w:] *Wieś i ruch ludowy w Europie: Chłopi w służbie ojczyzny. W 115. rocznicę powstania politycznego ruchu ludowego w Polsce*, red. J. Gmitruk, F. Kampka, J. Mazurek, S. Stępka, A. Indraszczyk, Warszawa 2012, s.87-103; *Stronnictwo Chłopskie wobec konkordatu 1925 roku*, [w:] *Kościół, religia, myśl*

katolicka : studia i szkice ofiarowane profesorowi Antoniemu Mieczkowskiemu z okazji 70 rocznicy urodzin, red. E. Maj, J. Sanecka-Tyczyńska, M. Wichmanowski, A. Wójcik, Lublin 2012, s. 89-101; *Oświata i edukacja w myśli politycznej Stronnictwa Chłopskiego*, [w:] *Nauka, edukacja, kultura w polskiej myśli politycznej XX-XXI wieku*, red. M. Wichmanowski, Lublin 2013, s.217-233; *Rolnictwo w myśli politycznej Stronnictwa Chłopskiego (1926-1931)*, „Studia z historii społeczno-gospodarczej XIX i XX wieku”, nr 10, 2012 (wydruk 2013), s.195-210; *Mniejszości narodowe w myśli politycznej Stronnictwa Chłopskiego (1926-1931)*, [w:] *Myśl polityczna w społeczeństwie informacyjnym*, red. E. Maj, E. Kirwiel, E. Podgajna, Lublin 2015, s.407-424; *Kształtowanie świadomości społecznej i narodowej chłopów w myśli politycznej Stronnictwa Chłopskiego*, „Myśl Ludowa” 2015, Nr 7, s.113-133; *Stronnictwo Chłopskie wobec PSL „Wyzwolenie”*, [w:] *Polskie Stronnictwo Ludowe „Wyzwolenie”. Rozważania o partii z perspektywy stulecia*, red. M. Wichmanowski, Warszawa 2016, s.223-233.

Niesłuchanie ważny dział eksploracji badawczej stanowi biografistyka. Artykuły na temat czołowych działaczy ruchu ludowego i ich myśli politycznej ukazały się na łamach monografii naukowych oraz periodyków. Całokształt działalności Stefana Korbońskiego umieściłam w szerokim kontekście środowiska w którym działał, co pozwoliło ukazać wszechstronność jego zainteresowań i podejmowanych inicjatyw: *Stefan Korboński (1901-1989). Twórca i propagator myśli ludowej*, „Myśl Ludowa” , nr 2/2010, s.127-139; *Stefan Korboński (1901–1989). Polityk ruchu ludowego*, [w:] *Zawsze wierni Polsce. 115 lat Polskiego Ruchu Ludowego*, red. E. Podgajna, M. Wichmanowski, Lublin - Warszawa 2011, s. 153-182. Przedmiotem moich dociekań naukowych była także sfera aksjologii i postać przywódcy Stronnictwa Chłopskiego Jana Dąbskiego, którego rozważania o przeszłości narodu stały się tematem artykułu *Jan Dąbski o roli tradycji historycznej na łamach „Gazety Chłopskiej”*, [w:] *Sapientia animorum magistra est. Wartości w nauce – wartości w polityce Księga Jubileuszowa z okazji 40. rocznicy pracy naukowej Pani Profesor Alicji*, red. A. Dawidowicz, E. Maj, M. Wichmanowski, Lublin 2013, s. 347-357.

Niewątpliwie istotnym osiągnięciem badawczym było przygotowanie publikacji „Przez lud dla ludu”. *Irena Kosmowska (1879-1945), polityk, społecznik, wychowawca*, red. E. Podgajna, Lublin 2014, ss. 198. Irena Kosmowska to postać, która reprezentowała prymarne wartości moralne i intelektualne. Swą postawą, prawością charakteru, szlachetnością imponowała nawet przeciwnikom politycznym. Opracowanie pozwoliło ukazać ideały i wartości polityczne, którymi kierowała się w życiu I. Kosmowska oraz jej spuściznę publicystyczną, koncepcje dotyczące spółdzielczości oraz powstania i działalności

szkoły dla dziewcząt w Krasieninie. W artykule: *Irena Kosmowska w parlamencie II Rzeczypospolitej*, [w:] „Przez lud dla ludu”. *Irena Kosmowska (1879-1945), polityk, społecznik, wychowawca*, red. E. Podgajna, Lublin 2014, s. 65-83, przedstawiłam działalność bohaterki w parlamencie polskim w dwudziestolecu międzywojennym.

W wyniku badań dotyczących problematyki bezpieczeństwa państwa w myśli politycznej ruchu ludowego ukazała się monografia wieloautorska *Sen o potędze. Suwerenność. Bezpieczeństwo. Mocarstwowość. Rzeczpospolita Polska 1918-1939*, red. E. Maj, J. Gryz, E. Kirwiel, E. Podgajna, Lublin 2014, ss. 734. Podjęty na jej łamach temat kwestii suwerenności i bezpieczeństwa państwa należał do najbardziej istotnych zagadnień lat międzywojennych. Lokował się w szeroko pojętej kwestii reasekuracji interesu narodowego i państwowego. Ukazały się także artykuły dotyczące problematyki bezpieczeństwa państwa: *Jana Dąbskiego wizja bezpieczeństwa państwa (1926-1931)*, [w:] *Sen o potędze. Suwerenność. Bezpieczeństwo. Mocarstwowość. Rzeczpospolita Polska 1918-1939*, red. E. Maj, J. Gryz, E. Kirwiel, E. Podgajna, Lublin 2014, s.243-263; *Armia i obronność jako fundament bezpieczeństwa narodowego Polski w myśli politycznej Wincentego Witosa*, [w:] *Bezpieczeństwo Europy. Bezpieczeństwo Polski*, Tom 1, red. E. Maj, K. Mazurek, W. Sokół, A. Szwed-Walczak, Warszawa 2016, s.461-477.

Rezultatem zainteresowania tematyką ruchu ludowego było opublikowanie monografii zbiorowych pod redakcją: *Zawsze wierni Polsce. 115 lat Polskiego Ruchu Ludowego*, red. E. Podgajna, M. Wichmanowski, Lublin – Warszawa 2011, ss. 243. Problem naukowy podjęty w publikacji *120 lat polskiego ruchu ludowego*, red. E. Podgajna, M. Kuranc-Szymczak, Warszawa 2016, ss.193, stanowi istotny składnik badań poświęconych pozycji ruchu ludowego wśród innych ruchów politycznych rozwijających się na ziemiach polskich od końca XIX wieku. Tematyka zaprezentowana na łamach monografii pozwoliła na dostrzeżenie konieczności stałego aktualizowania spraw dotyczących recepcji ideałów i spuścizny ruchu ludowego w jego ponad 120-letniej aktywności.

Bardzo ważnym obszarem zainteresowań badawczych okazały się skomplikowane relacje Rzeczypospolitej Polskiej z Rosją na przestrzeni XX i XXI wieku. W ciągu ostatnich kilku lat mamy do czynienia z coraz bardziej wyraźną transformacją politycznych relacji pomiędzy Rosją a Polską, która skutkuje przemianami wzajemnego postrzegania obu narodów. Tym samym pogłębiona i zróżnicowana refleksja nad wizerunkami obu narodów w ciągu ostatniego stulecia, a więc okresu istnienia nowoczesnych narodów w obu krajach, jest niesłychanie ważnym i aktualnym zadaniem badawczym: *Sąsiedzi wschodni w myśli*

politycznej Stronnictwa Chłopskiego (1926-1931), [w:] *Obrazy Rosji i Rosjan w Polsce od końca XIX wieku do początku XXI stulecia. Myśl polityczna, media, opinia publiczna*, red. E. Kirwiel, E. Maj, E. Podgajna, Lublin 2011, s. 41-59. Kontynuacją problematyki badawczej dotyczącej obrazów Rosji w przestrzeni publicznej, w stosunkach polsko-rosyjskich, a także w sferze wyobrażeń politycznych był kolejny tom: *Obraz Rosji i Rosjan w Polsce XIX i XXI wieku. Opinia publiczna, Stosunki polsko-rosyjskie. Pamięć historyczna*, red. E. Kirwiel, E. Maj, E. Podgajna, Lublin 2012, ss.364.

Kolejny obszar zainteresowań badawczych w ramach polskiej myśli politycznej koncentruje się na relacjach z Kościołem rzymskokatolickim, religii, katolickiej nauki społecznej, systemem wartości, chrześcijańskiej wizji człowieka i świata. Efektem były artykuły naukowe: *Religia i Kościół Rzymskokatolicki w myśli politycznej Stronnictwa Chłopskiego (1926-1931)*, [w:] *Wieś i ruch ludowy w Europie: Chłopi w służbie ojczyzny. W 115. rocznicę powstania politycznego ruchu ludowego w Polsce*, red. Janusz Gmitruk, Franciszek Kampka, Jerzy Mazurek, Stanisław Stępka, Arkadiusz Indraszczyk, Warszawa 2012, s.87-103; *Stronnictwo Chłopskie wobec konkordatu 1925 roku*, [w:] *Kościół, religia, myśl katolicka : studia i szkice ofiarowane profesorowi Antoniemu Mieczkowskiemu z okazji 70 rocznicy urodzin*, red. E. Maj, J. Sanecka-Tyczyńska, M. Wichmanowski, A. Wójcik, Lublin 2012, s. 89-101.

W wyniku zainteresowania rolą edukacji i nauki, plonem autorskich dociekań był artykuł naukowy *Oświata i edukacja w myśli politycznej Stronnictwa Chłopskiego*, [w:] *Nauka, edukacja, kultura w polskiej myśli politycznej XX-XXI wieku*, red. M. Wichmanowski, Lublin 2013, s.217-233 oraz złożony do druku artykuł w języku angielskim *Selected social problems of rural areas in political thought of Wincent Witos*, „Wschód Europy. Studia humanistyczno – społeczne” 2019, vol. 5, red. E. Podgajna, A. Indraszczyk, ss.16.

Niezwykle ważny jest dorobek związany z badaniem komunikowania politycznego oraz organów prasowych partii ludowych. Problematyka badawcza dotyczy dynamicznie rozwijającego się zjawiska w sferze masowego przekazu ważnych treści politycznych. Istotnym doświadczeniem był udział w przygotowaniu publikacji do serii wydawniczej pt. „Wizerunek medialny grupy społecznej” pod kierunkiem naukowym prof. dr hab. Ewy Maj, prof. dra hab. Włodzimierza Micha oraz dra hab. Marcina Wichmanowskiego. Celem publikacji była rekonstrukcja medialnego wizerunku chłopów na ziemiach polskich w prasie. Zaprezentowałam historyczną rolę chłopów, ich pozycję społeczną, znaczenie ekonomiczne, preferencje polityczne a także obecność w kulturze narodowej. W artykule ukazany został

wizerunek medialny chłopów na łamach tygodnika „Gazeta Chłopska” – organu prasowego Stronnictwa Chłopskiego - *Chłopi na łamach „Gazety Chłopskiej”*, [w:] *Egoistyczna klasa czy odpowiedzialni współobywatele? Problematyka Chłopska na łamach prasy od końca XIX stulecia do 1939 roku*, red. E. Maj, W. Mich, M. Wichmanowski, Lublin 2010, s.142-162. Podjęłam także analizę zawartości prasy i publicystyki politycznej. W wyniku tych badań powstały artykuły naukowe dotyczące organu prasowego Stronnictwa Chłopskiego: „*Gazeta Chłopska*” w procesie komunikacji politycznej, [w:] *Polityka i politycy w prasie XX i XXI wieku*, red. M. Dajnowicz, A. Miodowski, Białystok 2016, s.263-273. Była to przede wszystkim analiza tekstów zawartych na łamach „Gazety Chłopskiej”, metod i technik oddziaływania na czytelników – wyborców partii ludowej.

W obszarze moich zainteresowań znalazła się także szeroko rozumiana kwestia kobieca na łamach publicystyki politycznej ruchu ludowego. Przedmiotem analizy w artykule: *Kobieta na łamach prasy ruchu ludowego (1918-1931)*, „Czasopismo Naukowe Instytutu Studiów Kobiety”, 1 (4) 2018, s. 94-111, były organy prasowe: Polskiego Stronnictwa Ludowego „Piast” – „Piast” oraz „Wola Ludu”, Polskiego Stronnictwa Ludowego „Wyzwolenie” – „Wyzwolenie” oraz Stronnictwa Chłopskiego - „Gazeta Chłopska”, na łamach których przeanalizowana została problematyka związana z postrzeganiem roli kobiety w społeczeństwie, jej warunków życia i udziału w życiu politycznym.

W zakresie moich zainteresowań badawczych tematyką komunikowania politycznego, odniosłam się także do umiejętności komunikacyjnych współczesnych partii - do Polskiego Stronnictwa Ludowego, jako kreatora informacji politycznych w kampanii wyborczej do parlamentu polskiego w 2011 i 2015 roku. Dążeniem badawczym było poznanie i opisanie metody alokacji dóbr i usług komunikacyjnych na poziomie życia partyjnego. W ramach eksploracji badawczej powstały dwa artykuły umieszczone w dwu monografiach książkowych: *Reklama polityczna w kampanii wyborczej Polskiego Stronnictwa Ludowego w wyborach parlamentarnych w 2011 roku*, [w:] *Komunikowanie polityczne: podmioty, szkice, komunikaty naukowe*, red. E. Maj, Poznań 2014, s.52-66 oraz *Reklama polityczna w kampanii wyborczej Polskiego Stronnictwa Ludowego w wyborach parlamentarnych 2015 roku*, [w:] *Komunikowanie polityczne*, red. E. Maj, E. Podgajna, A. Szwed-Walczak, Ł. Jędrzejski, Lublin 2017, s.243-258.

Wśród publikacji będących rezultatem konferencji można wymienić wykraczające poza ramy wyżej wymienionych obszarów badawczych. Publikacja wydana dzięki pomocy finansowej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego, nt. ludzi którzy byli

związani z Zamojszczyzną, pochodzeniem, bądź pracą: *Maurycy Zamoyski XV ordynat*, [w:] *Zamojszczyzna w służbie Polsce. Ludzie Myśli – Czyni*, red. R. Dąbrowski, Ł. Kot, M. Wichmanowski, Lublin – Zamość 2009, 23-33.

O uznaniu i docenieniu kompetencji z zakresu wiedzy nt. ruchu ludowego może świadczyć zwrócenie się oddziału lubelskiego Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w kwestii sporządzenia artykułu na temat opozycji ludowej na Lubelszczyźnie w latach 1926-1939. Do druku został przekazany artykuł: *Opozycja ludowa na Lubelszczyźnie w latach 1926-1939* [w:] *Dzieje Lubelszczyzny 1918-1939. Aspekty polityczne*, red. M. Kruszyński i in., Lublin 2018, ss. 16 (współautor M. Wichmanowski).

Moją aktywność w zakresie prowadzonych badań oraz publikacji naukowych uzupełnia działalność na polu dydaktycznym, popularyzatorskim, organizacyjnym, udział w konferencjach i kongresach naukowych w Polsce i za granicą.

Od 2015 roku jestem członkiem międzynarodowego towarzystwa naukowego European Rural History Organization (EURHO), którego celem jest promowanie badania historii obszarów wiejskich w Europie i poza nią. Członkowie organizacji zajmują się badaniem i popularyzacją historii wsi, ruchów i partii ludowych i chłopskich. Z członkostwem wiąże się moja aktywność naukowa, ponieważ organizowane konferencje umożliwiły mi prezentację moich dociekań naukowych w środowisku międzynarodowym. W dniach 7-11 września 2015 roku wzięłam udział w międzynarodowej konferencji naukowej, która zorganizowana została przez Rural History Research Centre of the University of Girona w Hiszpanii. W konferencji wzięło udział ponad siedmiuset prelegentów z całego świata. Konferencja była nieocenioną okazją do zaprezentowania i poznania aktualnego stanu badań w różnych obszarach tematycznych historii wsi i ruchu ludowego. Na konferencji wygłosiłam referat: *State in the political thought of Wincent Witos*, który został opublikowany w międzynarodowym czasopiśmie naukowym, wydawanym przez Lucian Blaga University of Sibiu w Rumunii. W dniach 11-14 września 2017 roku w Leuven w Belgii po raz kolejny miałam okazję do zaprezentowania swoich dociekań naukowych w środowisku międzynarodowym na konferencji International Conference of EURHO zorganizowanej przez ICAG (Interfaculty Centre for Agrarian History, University of Leuven) oraz CORN (Comparative Rural History Network Ghent University and the University of Leuven, Belgium). Uczestnicy konferencji przedstawiali najnowsze i najbardziej obiecujące badania, oparte o nieznany dotąd materiał źródłowy lub dostępny tylko w publikacjach krajowych, przedstawiano nowe koncepcje i metody, które odkrywają powiązania między historią

obszarów wiejskich a związanymi dziedzinami badawczymi za pomocą podejścia porównawczego lub interdyscyplinarnego. Przedstawiane referaty okazały się kluczowe dla badaczy obszarów wiejskich do krytycznej refleksji nad własnymi badaniami związanymi z dyscyplinami przyległymi a także z aktualnymi debatami społecznymi. Na konferencji wygłosiłam referat: *Selected social problems of rural areas in political thought of Vincent Witos*.

Uczestniczyłam jako dyskusantka w konferencji naukowej w Rydze na Łotwie: *Demokratyczne procesy w Europie Środkowej i Wschodniej w 1917 r. Aspekty polityczne, militarne, społeczne i kulturowe (Democratic processes in Central and Eastern Europe in 1917. Political, military, social and cultural aspects)*, Ryga (Łotwa), 27-28.04.2017, panel dyskusyjny: *Procesy polityczne i demokratyczne w Europie Środkowo-Wschodniej pod koniec I wojny światowej (Political and military processes and rise of democracy in the Eastern Europe in the end of the First World War)*.

Udział w międzynarodowych konferencjach naukowych przełożył się na mój rozwój naukowy, dał mi możliwość konfrontacji własnych koncepcji czy wyników badań z innymi badaczami a także umożliwił mi nawiązanie kontaktów z naukowcami z różnych państw zajmujących się szeroko ujmowaną problematyką ruchu ludowego i obszarów wiejskich.

Moja działalność naukowa i dydaktyczna wiąże się bardzo mocno ze współpracą poza granicami Polski. Trzykrotnie uczestniczyłam jako wykładowca akademicki prowadząc zajęcia w języku angielskim ze studentami Uniwersytetu Łotewskiego w Rydze (University of Latvia LV RIGA, Faculty of History and Philosophy: 7-11 kwietnia 2014 roku - udział w Erasmus Programme, Individual teaching programme for teaching staff mobility academic year 2013/2014: Tematyka cyklu wykładów: (Running the course about: (Komunikowanie polityczne partii ruchu ludowego 1918-1939) (*Political communication peasant movement in 1918-139*) for students of Faculty of History and Philosophy of University of Latvia. W dniach 20-24 kwietnia 2015 r. Erasmus Programme, Individual teaching programme for teaching staff mobility academic year 2014/2015, University of Latvia LV RIGA, Faculty of History and Philosophy; Tematyka wykładów: *Ruch ludowy w Polsce w latach 1918-1939* (Running the course about: *Polish peasant movements in 1918-139*) for students of Faculty of History and Philosophy of University of Latvia. Erasmus Programme (24 -28 kwietnia 2017), Individual teaching programme for teaching staff mobility academic year 2016/2017, University of Latvia LV RIGA, Faculty of History and Philosophy. Tematyka wykładów: Stosunki polsko-rosyjskie w XX I XXI wieku (Running the course about: *Polish-Russian*

relations in the 20th and 21st century) for students of Faculty of History and Philosophy of University of Latvia.

Moja aktywność naukowa i dydaktyczna w Uniwersytecie Łotewskim przełożyła się na podpisanie 26 kwietnia 2017 roku Ramowej Umowy o Współpracy Wydziału Politologii UMCS (Prof. dr hab. Iwona Hofman) oraz Wydziału Historii i Filozofii Uniwersytetu Łotwy (Assoc. prof. Valda Kļava) (Faculty of History and Philosophy University of Latvia). Podpisana umowa stwarza warunki do współpracy naukowej, realizowania wspólnych projektów badawczych, udostępnianiu zasobów bibliotecznych i archiwalnych oraz wymiany studentów.

We wrześniu 2017 roku uczestniczyłam w wyjeździe studyjnym do Parlamentu Europejskiego w Brukseli wraz z grupą naukowców z różnych ośrodków naukowych z Polski, Rumunii, Chorwacji, Węgier. Była to znakomita okazja do nawiązania kontaktów, które w przyszłości zaowocują wspólnymi projektami badawczymi.

Czynny udział w życiu naukowym wiąże się także z moją działalnością organizacyjną i popularyzatorską. Współpracowałam naukowo z Akademickim Klubem Myśli Społeczno-Politycznej Vade Mecum, Katolickim Stowarzyszeniem "Civitas Christiana" oraz Klubem Inteligencji Katolickiej. W ramach tej współpracy wygłosiłam referat w maju 2014 roku w Lublinie: *Religia i Kościół rzymskokatolicki w myśli politycznej ruchu ludowego 1918-1939*.

W ramach działalności popularyzatorskiej i promującej Wydział Politologii UMCS współpracowałam ze szkołami ponadgimnazjalnymi wygłaszając prezentacje i wykłady w następujących szkołach: Gimnazjum nr 3 w Hrubieszowie ul. Zamojska 16, VIII LO w Lublinie ul. Słowicza 5; Zespół Szkół nr 5 im. Jana Pawła II ul. Elsnera 5 (klasy maturalne); Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Niemcach (klasy maturalne), co zaowocowało podpisaniem umowy patronackiej UMCS z ZSP w Niemcach. Ponadto od 2016 roku współpracuję z Zespołem Placówek Oświatowych im. Marii Curie-Skłodowskiej w Trawnikach w ramach zapoczątkowanych przeze mnie cyklicznych „Spotkań uczniów z historią”. Obchody rocznic świąt narodowych, stały się znakomitą okazją do zapoznawania dzieci i młodzieży z historią ojczystą. Tematami wykładów były: „Drogi Polaków do niepodległości”, „Ojcowie niepodległości” oraz „100 lat Niepodległej”.

Brałam udział także w innych projektach popularyzujących historię państwa polskiego. Była to współpraca z Telewizją Polską Historia, która zaproponowała mi udział przy współpracy z wybitnymi historykami i politologami lubelskich uczelni (prof. Jan Lewandowski, prof. Stanisław Michałowski, prof. Grzegorz Janusz, prof. Stefan Stępień) w przygotowaniu filmu dokumentalnego z serii „Polska z historią w tle” – „Lubelskie dni

Ignacego Daszyńskiego”. Premiera dokumentu miała miejsce w listopadzie 2013 roku i jest emitowany w TVP Historia do dzisiaj.

Kolejnym obszarem mojej aktywności jest uczestnictwo od 2011 roku w komisji egzaminacyjnej olimpiady „Wiedza o Polsce i świecie współczesnym” (poziom okręgowy w Lublinie) dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Organizatorem zawodów jest Komitet Główny Olimpiady Wiedzy o Polsce i Świecie Współczesnym kierowanym przez prof. dr. hab. Konstantego Adama Wojtaszczyka. Olimpiada organizowana jest na zlecenie Ministerstwa Edukacji Narodowej. Historia zawodów sięga 1959 r. Twórcy i organizatorzy Olimpiady stawiają za cel rozbudzanie i rozwijanie wśród młodych ludzi zainteresowania życiem społeczno-politycznym oraz gospodarczym kraju i świata, kształtowanie świadomości i właściwych postaw obywatelskich młodego pokolenia, rozwijanie aktywności badawczej uczniów, pobudzanie twórczego myślenia, wspomaganie zdolności stosowania zdobytej wiedzy w praktycznym działaniu, lepsze przygotowanie uczniów do nauki w szkołach wyższego stopnia i do wykonywania zawodu, zwiększenie poziomu partycypacji młodych ludzi w życiu społecznym jako świadomych obywateli, rozbudzenie potrzeby prowadzenia dialogu międzykulturowego, przy jednoczesnym zrozumieniu nieodzowności wzmacniania własnej tożsamości narodowej.

W ciągu dziewięcioletniego okresu mojej aktywności naukowej po obronie doktoratu nawiązałam liczne kontakty naukowe z badaczami z ośrodków naukowych w Polsce i za granicą. Prace naukowo-badawcze bardzo często są prowadzone we współpracy z różnymi ośrodkami zarówno polskimi, jak i zagranicznymi. Na uwagę zasługują kontakty nawiązane z: Instytutem Pamięci Narodowej, Katolickim Uniwersytetem Lubelskim Jana Pawła II, Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego w Warszawie, Szkołą Główną Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Uniwersytetem Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetem Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytetem Pedagogicznym im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Uniwersytetem Przyrodniczo-Humanistycznym w Siedlcach, Uniwersytetem Rzeszowskim, Uniwersytetem Szczecińskim, Uniwersytetem w Białymstoku, Uniwersytetem Warszawskim, Uniwersytetem Zielonogórskim, Zakładem Historii Ruchu Ludowego w Warszawie oraz zagranicznymi: University of Latvia Riga, Faculty of History and Philosophy; Croatian Institute of History, Slavonski Brod, Croatia; Faculty of Humanities and Social Sciences, Zagreb, Croatia; National Archives of Hungary, Budapest, Hungary; Interfaculty Centre for Agrarian History, University of Leuven Comparative Rural History Network Ghent University; University of Leuven, Belgium; Lucian Blaga University of Sibiu Romania.

Ważnym obszarem mojej aktywności jest działalność redakcyjna, bowiem aż siedmiokrotnie pełniłam rolę współredaktora, a raz samodzielnie, monografii naukowych (zob. wykaz publikacji). Aktualnie wspólnie z prof. dr hab. E. Maj i dr hab. Marcinem Wichmanowskim przygotowuję monografię naukową „Ludowcy – Wyzwolenie - Demokracja”, która wydana zostanie z okazji Jubileuszu 80. urodzin prof. dra hab. Jana Jachymka oraz monografię współredagowaną z dr M. Kuranc –Szymaczak „Mikołajczyk a Polska”.

Kolejną ważną częścią mojej aktywności jest praca w charakterze recenzenta. Współpracowałam z czasopismem naukowym Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego „Poliarchia”. Bardzo istotne jest dla mnie aktywne uczestnictwo w bieżącej dyskusji naukowej i wymianie opinii, dlatego jestem autorką kilku recenzji dzieł naukowych, które zostały opublikowane w recenzowanych czasopismach naukowych (zob. wykaz publikacji).

Niesłychanie ważne jest dla mnie zaangażowanie w działalność organizacyjną Wydziału Politologii UMCS. Od chwili zatrudnienia w 2009 roku, aktywnie uczestniczę w różnych inicjatywach naukowych, dydaktycznych i organizacyjnych podejmowanych przez Zakład Myśli Politycznej kierowany przez prof. dr hab. Ewę Maj. Moje zaangażowanie w pracę odzwierciedlone jest w uczestnictwie w komitetach organizacyjnych konferencji i sympozjów organizowanych przez Zakład Myśli Politycznej (wykaz konferencji współorganizowanych przeze mnie znajduje się w ogólnym wykazie mojego uczestnictwa w konferencjach naukowych poniżej). Wyniki przeprowadzonych badań prezentowałam jako prelegentka na krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych, sympozjach naukowych i kongresach organizowanych przez historyków i politologów:

1) *Przestrzeń publiczna w autorytaryzmie, demokracji i totalitaryzmie - zmiany i dysfunkcje współczesnych systemów politycznych*. Krasieczyn, 6-8 maja 2009 r. – referat: *Model samorządu terytorialnego w demokratycznym państwie w myśli politycznej Stronnictwa Chłopskiego (1926–1931)*;

2) *Zamojszczyzna w służbie Polsce. Ludzie-myśli – czyny* – Zamość 16 maja 2009 roku (Ludowe towarzystwo Naukowo Kulturalne o. Lublin, Zamość Krasnystaw) (współorganizatorka) - referat: *Maurycy Zamoyski*;

3) *Idee, państwo, ludowcy*, sympozjum naukowe z okazji 70. rocznicy urodzin prof. zw. dr. hab. Jana Jachymka, Lublin czerwiec 2009 (współorganizatorka);

- 4) *Partie i ruchy ludowe w Polsce i Europie Środkowej i Wschodniej w latach 1989-2009*, Warszawa 19-20 listopada 2009 r. – referat: *Wizja społeczeństwa w myśli politycznej ruchu ludowego po 1989 roku*;
- 5) *Inwigilować, neutralizować, rozbijać. Stefan Korboński i emigracja polityczna jako obiekt zainteresowania wywiadu PRL w latach 1945–1989* – IPN Warszawa, 24–25 marca 2010 r. – referat: ***Działalność Stefana Korbońskiego do 1939 roku***;
- 6) *Obraz Rosji i Rosjan w sferze publicznej - myśl polityczna, media, międzynarodowa opinia publiczna*, Lublin, 18-19 maj 2010 roku (sekretarz konferencji) – referat: *Wschodni sąsiedzi Polski w myśli politycznej Stronnictwa Chłopskiego (1926–1931)*;
- 7) *Chłopi w służbie ojczyzny*, IV Kongres Historyków Wsi i Ruchu Ludowego, Warszawa 1-3 września 2010 r. – referat: *Religia i Kościół Rzymskokatolicki w myśli politycznej Stronnictwa Chłopskiego 1926-1931*;
- 8) *115 lat polskiego ruchu ludowego*, LTNK, Krzywe 7 października 2010 r. (sekretarz konferencji) – referat: *Stefan Korboński 1901-1989. Polityk ruchu ludowego*;
- 9) *Sąsiedztwo i pogranicze. Od konfliktu w przeszłości do współpracy w przyszłości*, Łódź październik 2010 r. – referat: *Mniejszości narodowe w myśli politycznej Stronnictwa Chłopskiego (1926-1931)* ;
- 10) *Między demokracją a totalitaryzmem*, Toruń 20-21 maja 2010 r. – referat: *Wizja ustroju państwa w myśli politycznej Stronnictwa Chłopskiego 1926-1931*;
- 11) *PRL, Polska komunistyczna, socjalistyczna czy...?*, Lublin 20 października 2011 r., Wydział Politologii UMCS (współorganizatorka);
- 12) *II Kongres Politologii w Poznaniu 19-21 września 2012 r.* – referat: *Reklama polityczna w kampanii wyborczej Polskiego Stronnictwa Ludowego w wyborach parlamentarnych w 2011 roku*;
- 13) *Sen o potędze. Rzeczpospolita Polska 1918-1939*, Lublin 18 października 2012 r. (sekretarz konferencji) – referat: *Jana Dąbskiego wizja bezpieczeństwa państwa (1926-1931)*
- 14) *„Przez lud dla ludu” Irena Kosmowska 1879-1945. Polityk-społecznik –wychowawca*, Lublin 14 maja 2013 r. (współorganizatorka) – referat: *Irena Kosmowska w parlamencie II RP*;
- 15) *Sapientia Animorum magistra est. Wartości w nauce - wartości w polityce*, symposium naukowe, Wydział Politologii UMCS, Lublin, 18 czerwca 2013 roku (współorganizatorka);
- 16) *Wincenty Witos w Zamościu*, Zamość 29 czerwca 2013 r. – ref. *Wincenty Witos w Zamościu*;

- 16) *Myśl polityczna w dobie społeczeństwa informacyjnego. Kategorie myśli politycznej – metodologia – stan badań. Adaptacja i modernizacja. Sympozjum naukowe w 30. rocznicę powstania Zakładu Myśli Politycznej*, Lublin 27 marca 2014 r. (sekretarz) – referat: *30 lat Zakładu Myśli Politycznej*;
- 17) *Główne obozy polityczne II RP a Kościół rzymskokatolicki*, Lublin 6 maja 2014 r. – referat: *Religia i Kościół rzymskokatolicki w myśli politycznej ruchu ludowego 1918-1939*
- 18) *Między realnym socjalizmem a liberalnym kapitalizmem. Trzecia Droga – szansa czy utopia*, Lublin 8 maja 2014 (wiceprzewodnicząca konferencji);
- 19) *Bezpieczeństwo Europy – Bezpieczeństwo Polski*, Lublin 9 czerwca 2015 (współorganizatorka) – referat: *Armia i obronność jako fundament bezpieczeństwa narodowego Polski w myśli politycznej Wincentego Witosa*;
- 20) *V Kongres Historyków wsi i Ruchu Ludowego: Historia I tradycje ruchu ludowego*, Warszawa 2-3 września 2015 – referat: *Państwo w myśli politycznej Wincentego Witosa* Rural
- 21) *History 2015 – Girona, Spain 11-14 września 2015* – referat: *State in the Political Thought of Wincent Witos*;
- 22) *Polskie Stronnictwo Ludowe Wyzwolenie w setną rocznicę powstania*, Lublin 30 stycznia 2016 r. (współorganizatorka) – referat: *Stronnictwo Chłopskie wobec Polskiego Stronnictwa Ludowego Wyzwolenie*;
- 23) *Komunikowanie polityczne, Komunikowanie międzynarodowe, Komunikowanie międzykulturowe*, Lublin 14 kwietnia 2016 roku (sekretarz konferencji) – referat: *Reklama polityczna w kampanii wyborczej Polskiego Stronnictwa Ludowego w wyborach parlamentarnych 2015 roku*;
- 24) *Przyczyny I skutki zamachu majowego 1926 roku*, Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 9 maja 2016 r. (dyskutant);
- 25) *Polityka i politycy w prasie XX i XXI wieku*, Białystok 16-17 czerwca 2016 r. – referat: „*Gazeta Chłopska*” w procesie komunikacji politycznej;
- 26) *Bezpieczeństwo Europy - Bezpieczeństwo Polski. Metamorfozy bezpieczeństwa i zagrożeń w XX i XXI wieku: nowa jakość polityczna, militarna, demograficzna, kulturowa*, Lublin 24 listopada 2016 r. (współorganizatorka) – referat – *Wincenty Witos o międzynarodowym położeniu Polski (1918-1939)*;
- 27) *Demokratyczne procesy w Europie Środkowej i Wschodniej w 1917 r. Aspekty polityczne, militarne, społeczne i kulturowe (Democratic processes in Central and Eastern Europe in 1917. Political, military, social and cultural aspects)*, Ryga (Łotwa), 27-28.04.2017, panel dyskusyjny, dyskutantka: *Procesy polityczne i demokratyczne w Europie Środkowo-*

Wschodniej pod koniec I wojny światowej (Political and military processes and rise of democracy in the Eastern Europe in the end of the First World War);

28) *I Sympozjum Badaczy Myśli Politycznej XX i XXI wieku*, Toruń 11-2 maja 2017 r. – referat: *Idea parlamentaryzmu w myśli politycznej Wincentego Witosa*;

29) *„Rural History 2017”* Leuven, Belgium 11-14 września 2107 r., referat: *Selected social problems of rural areas in political thought of Vincent Witos*;

30) *Wyzwania dla systemu bezpieczeństwa Polski, wynikające z analizy wewnętrznego i zewnętrznego środowiska bezpieczeństwa. Aspekty militarne i niemilitarne*, Zamość 11-12 maja 2018 r. – referat: *Bezpieczeństwo Polski w myśli politycznej Wincentego Witosa. Wybrane problemy*;

31) *Polityka w prasie kobiecej, Białystok*, 25-27 maja 2018 r., - referat: *Kobieta w polityce na łamach „Głosu Kobiety”, „Życia Kobiet” i „Wiciarki” – dodatków do tygodników prasy ruchu ludowego w latach 1931-1939*;

32) *IV Kongres Politologii: Państwo w czasach zmiany*, Lublin 18-20 września 2018 r. Moderatorka w panelu: *Państwo niepodległe. Twórcy – strategie – komunikacja społeczna* – referat: *Idea niepodległości Wincentego Witosa*;

33) *Ludowa wizja Niepodległej. Rząd Ludowy w Lublinie*, Lublin 8 listopada 2018 r. (współorganizatorka) – referat: *Wincenty Witos wobec Tymczasowego Rządu Ludowego Republiki Polskiej w 1918 roku*;

Działalność naukowo-badawcza wiąże się także z aplikowaniem o granty czy pozyskiwaniem funduszy na realizację zadań badawczych. Niewątpliwie istotnym osiągnięciem po uzyskaniu stopnia doktora nauk humanistycznych było otrzymanie indywidualnego stypendium/grantu habilitacyjnego od Fundacji Wspierania Edukacji Młodzieży Wiejskiej im. Zofii i Władysława Pokusów, który umożliwił mi finansowanie wyjazdów w celu przeprowadzenia kwerendy archiwalnej i bibliotecznej do badań nad Myślą polityczną Wincentego Witosa. Sukcesem zakończyły się również starania o pozyskanie środków finansowanych z Samorządu Województwa Lubelskiego na realizację zadania *Zamojszczyzna w służbie Polsce. Ludzie – myśli – czyny* w dniach od 16.05.2009 do 12.06.2009 (umowa nr 82/K/09, zawarta w dniu 07.05.2009). Rezultatem było zorganizowanie sesji naukowej w Zamościu oraz opublikowanie drukiem materiałów pokonferencyjnych. Dwukrotnie składane były również wnioski na konkursy o finansowanie badań do Narodowego Centrum Nauki (nie uzyskały środków finansowych na realizację): Grant finansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki, konkurs OPUS 8 - grudzień 2014 r., OPUS 9 - czerwiec 2015, pt. „Myśl polityczna Wincentego Witosa (1874-1945)”.

Moja działalność naukowo-badawcza, dydaktyczna oraz organizacyjna była nagradzana za wyróżniającą się pracę: nagrody dziekańskie za wyróżniającą się pracę w latach – 2010, 2011. W 2012 roku otrzymałam Indywidualną Nagrodę rektora UMCS III stopnia. Podstawą przyznania nagrody była publikacja monografii, będąca zmodyfikowaną wersją rozprawy doktorskiej pt. *Stronnictwo Chłopskie 1926-1931. Studium z dziejów myśli polityczne*, Lublin 2011, ss.276, wydana nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej.

Moja aktywność naukowo-dydaktyczna i organizacyjna wiąże się również z docenieniem przez władze Kolegium Dziekańskiego Wydziału Politologii UMCS i powołanie mnie do pracy zespołów ds. programów studiów realizowanych na Wydziale: Członek zespołu programowego na kierunku - *Bezpieczeństwo narodowe* studia II stopnia (pod kierunkiem prof. M. Pietrasia i prof. W. Sokoła); Członek zespołu programowego na studiach trzeciego stopnia (doktoranckich) w zakresie nauk o mediach (pod kierunkiem prof. dra hab. Włodzimierza Micha); Członek Wydziałowej Komisji ds. potwierdzenia efektów uczenia się zdobytych poza edukacją formalną (pod kierunkiem dr. hab. Wojciecha Ziętary, prof. UMCS). Na podkreślenie zasługuje członkostwo w Bazie Ekspertów w Centrum Innowacji i Komercjalizacji Badań UMCS (Obsługa Modułu Badań Naukowych z Bazą Ekspertów w ZISZU (SAP) UMCS. Ważnym było także prowadzenie zajęć na studiach podyplomowych kwalifikacyjnych z zakresu „Wiedzy o Społeczeństwie” na Wydziale Politologii UMCS.

We wspomnianym okresie na uwagę zasługują również: udział w pracach komitetu ds. promocji Wydziału Politologii poprzez aktywne uczestnictwo w „Nocnych korkach z Wos-u”. Udział w promocji Uniwersytetu poprzez aktywne uczestnictwo w Drzwiach Otwartych UMCS (stoisko Wydziału Politologii w Rektoracie UMCS). W 2013 r. w ramach inicjatywy podjętej przez J.M. Rektora prof. dr hab. Andrzeja Dąbrowskiego i Kuratora Oświaty Krzysztofa Babicza „Tydzień rozwijania talentów”, dla uczniów szkół gimnazjalnych, który wpisywał się w ogłoszony przez Ministerstwo Edukacji Narodowej „Rok Odkrywania Talentów” wygłosiłam wykład pt. *Jak bardzo jesteśmy inni? O różnicach kulturowych w globalizującym się świecie*.

Nie można pominąć udziału jako sekretarza i koordynatora w wydziałowych komisjach rekrutacyjnych na Wydziale Politologii UMCS w Lublinie, w latach 2010/2011 oraz 2011/2012 na kierunku Politologia i Dziennikarstwo i Komunikacja Społeczna. Funkcje wychowawcze i dydaktyczne były i są realizowane również dzięki sprawowaniu funkcji opiekuna kierunku Politologii I stopnia i Produkcji medialnej II stopnia od roku ak. 2017/18

do teraz. Przez kilka lat pełniłam też funkcje protokolantki comiesięcznych zebrań naukowych Zakładu Myśli Politycznej.

Istotną funkcją w świetle trybu awansu naukowego jest instytucja promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim. Prof. dr hab. Ewa Maj pełni funkcję promotora mgr. Arkadiusza Woźniaka będącego doktorantem na Wydziale Politologii UMCS (studia III stopnia), natomiast E. Podgajna została powołana na promotora pomocniczego.

Za swego rodzaju uzupełnienie prac związanych z rozwojem i promocją studentów można także uznać recenzowanie prac dyplomowych (67 licencjackich i magisterskich) i udział w komisjach egzaminów dyplomowych.

W ramach mojej działalności naukowej i dydaktycznej udzielałam konsultacji naukowych stypendystom „Programu Stypendialnego Lane’a Kirklanda”, którzy w semestrze zimowym w roku akademickim 2017/2018 uczestniczyli w prowadzonych przeze mnie ćwiczeniach z przedmiotu *Komunikowanie polityczne*, oraz *Komunikowanie w sytuacjach kryzysowych*. Pełniłam także funkcje sekretarza podczas posiedzenia Rady Wydziału Politologii UMCS w Lublinie w sprawie przeprowadzanych przezeń kolokwium habilitacyjnych.

Za istotny element aktywności naukowo-badawczej i popularyzatorskiej można uznać członkostwo w towarzystwach naukowych. Należy wymienić czynny udział w: Ludowym Towarzystwie Naukowo-Kulturalnym (członek Zarządu Głównego oraz wiceprezes oddziału lubelskiego LTN-K) i Polskim Towarzystwie Nauk Politycznych o. Lublin oraz European Rural History Organisation EURHO.

Na uwagę zasługuje również bogata oferta dydaktyczna (wykłady, ćwiczenia, fakultety, wykłady ogólnouniwersyteckie) realizowana m.in. na kierunkach studiów: Politologia, Dziennikarstwo i Komunikacja Społeczna, Bezpieczeństwo narodowe, Rosjoznawstwo, Iberystyka. Tematyka przedmiotów, które były prowadzone lub są nadal na ww. kierunkach to m.in.: Polska współczesna myśl polityczna, Polska myśl polityczna, Najnowsza historia Polski, Najnowsza historia powszechna, Teoria polityki, Komunikowanie polityczne, Komunikowanie w sytuacjach kryzysowych, Wstęp do politologii, Międzynarodowe stosunki polityczne i gospodarcze, Historia publicystyki, Komunikowanie międzynarodowe i międzykulturowe. Ważnym obszarem mojej aktywności dydaktycznej było przygotowanie i prowadzenie wykładów ogólnouniwersyteckich (tzw. otwartych). Tematyka wykładów spotkała się z ogromnym zainteresowaniem studentów UMCS: *Komunikowanie w dyplomacji publicznej i dialog międzykulturowy* oraz *PR w służbie dyplomacji publicznej*

Reasumując należy zaznaczyć, że autorka dołożyła wszelkich starań by zmieścić w autoreferacie najważniejsze informacje dotyczące osiągnięć i działalności po uzyskaniu stopnia naukowego doktora. Był to okres bardzo intensywnych prac na wielu polach, przede wszystkim na rzecz Wydziału Politologii i Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie oraz zdobywania doświadczenia naukowo-badawczego czy dydaktycznego.

Eveline Podgajna